

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

OBOR MEZINÁRODNÍ STUDIA – DIPLOMACIE

Francouzsko-alžírské vztahy a jejich dopad na mezinárodní vztahy
Bakalářská práce

Autor: Anita Nechvátalová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Veselý CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze 23.4.2020

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala prof. PhDr. Zdeňku Veselému CSc. za vedení této práce a za vstřícný přístup při jejím vypracování.

Obsah

Úvod.....	5
1. Kolonialismus jako fenomén mezinárodních vztahů	8
1.1. Kolonialismus.....	8
1.2. Dekolonizace	8
1.3. Neokolonialismus.....	9
2. Francie a kolonialismus.....	11
2.1. Od kolonizace Alžírsko v roce 1830 do začátku alžírské války 1954.....	12
2.2. Alžírská válka.....	17
3. Dekolonizace	21
3.1. Spolupráce po Évianských dohodách.....	21
3.2. Houari Boumediene.....	21
3.3. Normalizace vztahů.....	22
3.4. Francois Mitterand a Chadli Bendjedid	23
3.5. Krize v Alžírsku	24
3.6. Abdelaziz Bouteflika.....	26
3.7. Alžírsko a Francie dnes	27
4. Neokolonialismus a Francie	30
4.1. Ekonomický vliv	30
4.2. Francie jako světová mocnost	31
5. Závěr.....	33
Seznam zdrojů.....	37

Úvod

Tématem mé bakalářské práce jsou francouzsko-alžírské vztahy od roku 1830 do současnosti. Z pohledu mezinárodních vztahů se jedná o dva aktéry v mezinárodním systému, kteří si nejsou rovni. Jde tudíž o asymetrický vztah kolonie a hegemonního státu, kde se ovládaný stát pokouší dostat na úroveň toho druhého. Proto pro pochopení vztahů těchto dvou zemí je stěžejní jejich historický kontext. Rovněž je to důležité pro pochopení myšlení občanů obou zemí a jejich postojů vůči sobě navzájem.

Alžírsko se stalo roku 1830 obětí francouzské invaze a od roku 1847 bylo definitivně její kolonií. Tato kolonizace, stejně jako kolonizace jinde ve světě, ovlivnila Alžírsko významně z několika důvodů. Většina změn, ke kterým došlo, byla a je brána negativně alžírskými občany. Největší vliv lze připsat změnám v pozemkovém vlastnictví, úpadku tradičního vzdělání, zavedení nového systému státní správy, proměně tradičního hospodářství a také masivnímu přílivu evropských osadníků. Alžírsko přestalo být kolonií v roce 1962, kdy skončila alžírská válka o nezávislost na Francii, která začala v roce 1954. Poté byla země ovlivněna socialistickým režimem, který napomohl vzniku různých radikálních skupin. Přítomnost těchto islamistických radikálních skupin ovlivnila politické dění v zemi především v 90. letech, kdy v zemi vypukla velice drsná občanská válka.

Od té doby se situace sice zlepšila, ale v zemi jsou ohroženy základní demokratické principy, kvůli velkým pravomocem bývalého prezidenta, kterým byl po dobu dvaceti let až do prosince roku 2019 Abdelaziz Bouteflika. Občané, nespokojení s jeho vládou, protestovali nejen v Alžírsku, ale i v zemích, do kterých většina Alžířanů emigruje, např. ve Francii. Protesty byly účinné a prezident Bouteflika se rozhodl, že nebude kandidovat na svůj pátý mandát. Díky tomu byl ve volbách v prosinci 2019 zvolen nový prezident Abdelmadjid Tebboune.

Cílem této práce je tedy pomocí empiricko-analytického přístupu potvrdit nebo zamítnout hypotézu, že společná historie a světové historické milníky ovlivnily současné vztahy, jednání zástupců jejich zahraniční politiky i občanů a také analyzovat vývoj vztahů těchto dvou aktérů mezinárodního systému.

Právě volba nového prezidenta je důvodem pro toto bádání, protože existuje řada prací, zabývajících se problematikou mezinárodních vztahů Alžírska a Francie, ale tato práce bude usilovat o přidanou hodnotu v podobě základní analýzy zahraniční politiky nového prezidenta,

a také proto, že bude řešit nejen problematiku vztahů Francie a Alžírsko navzájem, ale i postavení Francie jako významného aktéra mezinárodních vztahů a její přeměny v této oblasti. Současně je tento aspekt i určitým omezením pro vývoj práce, protože tento prezident není v úřadu dostatečně dlouho pro hlubší analýzu, ale svoji zahraniční politiku jasně definoval již na začátku svého volebního období.

Práce je rozdělena do několika hlavních kapitol. První část se zabývá teorií kolonialismu a s ním souvisejících termínů. Kromě kolonialismu se tedy zaměří i na dekolonizaci a neokolonialismus, který je specifický pro Francii dnes.

Další část je uvedena analýzou vývoje vztahů mezi Francií a Alžírskem. Sestavena je chronologicky a vyzdvihuje nejdůležitější historické milníky společných dějin těchto států. Tvořena je jednotlivými podkapitolami. Začátek této kapitoly se soustředí na kolonizaci Alžírsko a na francouzskou nadvládu v zemi. Druhá podkapitola navazuje a rozvíjí guerillovou válku za nezávislost na Francii, která skončila vznikem samostatného Alžírsko na základě Évianských dohod a referenda v obou zemích. Významnou osobou tohoto období byl 18. prezident Francouzské republiky Charles de Gaulle, takže jeho nástup k moci a vliv v Alžírsku, na zahraniční politiku Francie a na proměnu Francie jako aktéra mezinárodních vztahů, je dalším bodem této podkapitoly.

Třetí kapitola vymezuje dění v Alžírsku po získání nezávislosti a popisuje, jak se získáním nezávislosti změnily vztahy s Francií a jaký vliv na tyto vztahy měly vlády alžírských prezidentů, a to Houariho Boumediena a Chadliho Benjedida, Abdelaziz Bouteflika, a také se zaměří na specifikum současných vztahů za prezidenta Abdelmadjida Tebbouna. Je oddělena od kapitoly druhé kvůli milníkům nejen ve francouzských, ale i světových dějinách, a to příchodem definitivní dekolonizace a koncem francouzského koloniálního impéria.

Poslední část práce je zaměřena na fenomén neokolonialismu ve spojení s Francií a případný návrat Francie na vrchol mezinárodního pořádku jako vlivné mocnosti. Zde bude analyzováno propojení historie a současného dění na případnou opětovnou proměnu Francie na aktéra mezinárodních vztahů.

Zásadní zdroje, využité pro zkoumání těchto bilaterálních vztahů, se dáají rozdělit na zdroje primární a sekundární. Jako primární zdroje byly využity projevy prezidenta Francois Mitteranda při jeho prvních cestách do Alžíru, což je stěžejní pro pochopení francouzského přístupu ke spolupráci a také projevy nového alžírského prezidenta, také dalších francouzských prezidentů, především Emmanuela Macrona. Dále různé bilaterální smlouvy, považovány za nejvýznamnější v dějinách Alžírsko, *Évianské dohody* a také *Deklarace o spolupráci*

v současnosti. A v neposlední řadě diplomatické webové stránky francouzského Ministerstva pro Evropu a zahraniční věci, které vymezují současnou spolupráci mezi Alžírskem a Francií.

Sekundární zdroje, které pomohou pochopit kolonialismus z teoretického hlediska, budou především kniha od Petra Druláka, Petra Kratochvíla a kol., *Encyklopedie mezinárodních vztahů* a kniha *Co je neokolonialismus* od Ivana Figury. Zaobírají se pojmy jako kolonialismus, dekolonizace nebo post-kolonialismus, které jsou základem této práce. Část zkoumající problematiku kolonizace a následné dekolonizace Alžírsko bude využívat poznatků převážně z publikace *Alžírsko* od Zdeňka Beránka, dále *A history of Algeria* od Jamese McDougalla. Tato díla umožňují komplexní pohled na koloniální impérium Francie. Oba tituly detailně popisují alžírské dějiny a přidávají poznatky z koloniální správy v Alžírsku, boj o nezávislost a dění po získání nezávislosti v Alžírsku. Pohled na kolonizaci z francouzské strany umožní kniha od Marca Ferra, *Dějiny Francie*, která detailně zkoumá francouzské dějiny z pohledu mezinárodně politických souvislostí a jeho druhá publikace *Dějiny kolonizací, od dobývání po nezávislost* umožní užší pohled na nastalou dekolonizaci po alžírské válce, ale nejenom dekolonizaci Alžírsko ale i na kolonizaci a dekolonizaci celého světa. Autor Martin Evans a jeho dvě knihy, *Algeria: anger of the dispossessed* a *Algeria: France's undeclared war*, byly zdrojem pro pochopení situace v Alžírsku po roce 1830 až do dob alžírské války ukončené v roce 1962. Ke studiu dekolonizace Alžírsko je významné využít také knihu od Vladimíra Nálevky, *Čas Soumraku*.

Problematika bilaterálních vztahů po získané nezávislosti Alžírsko je stěžejním bodem analýzy publikace *Les relations extérieures franco-algériennes à l'épreuve de la reconnaissance: De 1962 à nos jours – Analyse de la coopération et de la réconciliation* od autora Mustaphy Arihira, kde jsou detailně rozebírány jejich mezinárodní vztahy a pohledy obou zemí na jejich vzájemné smíření a spolupráci. Nejde tedy už o pouhý soupis dějin této kolonizace a dekolonizace. Tento text přináší nové poznatky v postoji prezidentů obou zemí k budování vztahů po nabytí alžírské nezávislosti. Využito bylo také několika článků pro získání povědomí o současné zahraniční politice Francie i Alžírsko, jelikož současná situace a především nedávné zvolení nového prezidenta v Alžírsku ještě není k vidění v knižních publikacích.

Jazyková bariéra, v podobě neznalosti arabštiny, způsobila, že nebylo použito alžírských publikací v arabštině, ale dá se vykompenzovat velkým množstvím anglických a francouzských titulů, které byly i v některých případech přeloženy do českého jazyka (např. díla Marca Ferra) a umožnily větší pochopení problematiky, jelikož francouzštinu ovládám jen na základní úrovni.

1. Kolonialismus jako fenomén mezinárodních vztahů

1.1. Kolonialismus

Kolonialismus se na každém z kontinentů vyvíjel jiným způsobem, započal v jiném období, každé území mělo svůj specifický důvod, proč jej kolonizátoři chtěli získat, ale přesto se expanzivní snahy evropských mocností staly bojem o každou část v podstatě neznámých kontinentů. Tento proces koloniálních snah byl výsledkem ekonomické a technické (materiální) a politické převahy Evropy nad zbytkem světa a boj o koloniální přerozdělení se poté stal jednou z příčin první světové války.

Pro tuto práci je tedy stěžejní vymezit důležité termíny mezinárodní politiky, které budou hojně používány v dalších částech textu. Prvním představeným termínem je tedy již zmíněný kolonialismus, který je chápán jako stav, kdy se národní suverenita jednoho státu rozšíří na území za jeho hranicemi.¹ Začátek evropské koloniální expanze se v nejvíce publikacích váže k druhé polovině 15. stol, k zámořským objevům. Evropskou první koloniální mocností bylo Portugalsko, následovalo Španělsko a v 17.stol se přidala Velká Británie, Francie a Nizozemsko.² V druhé vlně koloniální expanze se na scénu kolonizátorů přidalo Německo, Belgie a později i Japonsko a Rusko, a tak na konci 19.stol máme kolonialismem propojený celý svět. Koloniální moc se stala stěžejní pro země, které se chtěly stát nebo se chtěly udržet v globálním pořádku jako světové velmoci.

Stát, který se stane kolonizátorem, splňuje specifické rysy kolonialismu a to fakt, že plně kontroluje koloniální území politicky, vojensky i hospodářsky.³ Dopad kolonialismu na země tzv. třetího světa bude jednou z mnou řešených problematik, v některých ohledech se dá již předtím, než budu období francouzského koloniálního impéria analyzovat, říci, že kolonialismus se u většiny zemí stal hlavním důvodem vzniku nestabilních režimů a rozšíření chudoby.

1.2. Dekolonizace

Dekolonizace je jediným východiskem z plné kontroly jiného, mocnějšího státu a jediná možnost následného vzniku nových států. Právě proto jde o „proces rozpadu koloniálních

¹ KRATOCHVÍL Petr, DRULÁK Petr a kol., *Encyklopedie mezinárodních vztahů*, Praha, Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-469-4

² FERRO, Marc, *Dějiny kolonizací: od dobývání po nezávislost 13.-20.století*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2007, ISBN 978-80-7106-021-5

³ FIGURA, Ivan, *Co je neokolonialismus*, Praha, Nakladatelství politické literatury, 1965

říší“⁴. K dekolonizaci nedošlo pouze v Africe, nebo Asii. Svět byl svědkem vzniku nezávislosti Spojených států amerických a také i Latinské Ameriky. Za hlavní vlnu rozpadu koloniálních impérií je ovšem považována doba po druhé světové válce.⁵ V tento moment nešlo jen o pár kolonií, které získaly nezávislost, ale o naprostou prohru koloniálních impérií v jejich nejvlivnějších oblastech. O své impérium přišla Velká Británie, a to především o Indii, Izrael a Palestinu, které již nebyla schopna spravovat. Další kolosální úpadek byl na straně francouzské, kterou zasáhla rána v srdci koloniálního impéria, v Alžírsku, hned po drastické prohře v Indočíně. Tyto skutečnosti měly i velký vliv na průběh Studené války, neboť jsme svědky úpadku dvou světových velmocí a také proto, protože dvě supervelmoci si nezřídka vybíraly území bývalých kolonií k místům svých střetů.

Přes velký úpadek byly tyto mocnosti schopny udržet si určitý vliv ve svých bývalých koloniích, například dodnes existuje Britský Commonwealth nebo organizace Frankofonie. Tento pokračující vliv je jedním z témat této práce a bude v dalších částech rozebírán podrobněji na případu Francie.

1.3. Neokolonialismus

Neokolonialismus je druh politiky hegemonní strany v asymetrickém vztahu dvou zemí, kdy tento hegemon, bývalý kolonizátor, udržuje vliv v zemi třetího světa novou formou koloniální politiky.⁶ Jde o vztahy imperiálních mocností s dnes již samostatnými suverénními státy. Přesto je součástí těchto vztahů i nadále vykořisťování těchto zemí a silný vliv bývalého kolonizátora. Proto nejsou tyto vztahy považovány za klasické bilaterální vztahy dvou zemí, které jsou si rovny, ale jsou označovány za *neokolonialismus*.

Těmito praktikami tzv. země Severu ohrožují a omezují nezávislost suverénních států, ke kterým by se měli chovat a jednat s nimi jako se sobě rovnými. Vlivnější země mají řadu důvodů pro neokolonialismus. Všechny tyto bývalé imperiální mocnosti mají nadále své zájmy v bývalých koloniích, ve většině případů tytéž, jako v dobách kolonialismu. Proto se snaží udržovat, nebo dokonce zvyšovat svůj vliv na hospodářskou a politickou situaci. Zájem

⁴ KRATOCHVÍL Petr, DRULÁK Petr a kol., *Encyklopedie mezinárodních vztahů*, Praha, Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-469-4

⁵ Ibid

⁶ NEJEDLÝ Jan, *Koloniální říše Francie, její rozpad a důsledky pro mezinárodní vztahy*, Praha, 2019, Diplomová práce, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická, dostupné z: <https://insis.vse.cz/auth/lide/clovek.pl?id=373;zalozka=13;studium=176030;zp=62843>

v zemích třetího světa mohou mít z důvodu zisku nerostných surovin, nebo potravin, které je nutné importovat, nebo právě naopak jako významné odbytí svého trhu.⁷

⁷ FIGURA, Ivan, *Co je neokolonialismus*, Praha, Nakladatelství politické literatury, 1965

2. Francie a kolonialismus

Francie jako druhá nejúspěšnější koloniální mocnost rozšířila svou koloniální říši po celém světě. Expanzivní politikou si Francie podmanila v 19. stol. nejen území v Severní a Subsaharské Africe, ale i v Jihovýchodní Asii a v malé míře i Latinské Americe. První významnou oblastí této koloniální říše byla Indočína, spojující dnešní Vietnam, Laos a Kambodžu. Poté ale došlo na kolonizaci „černého kontinentu“ a jelikož měl hodně co nabídnout evropským mocnostem, stala se právě Afrika novým strategickým místem. Šlo především o kávu a jiné plodiny, zlato a diamanty, slonovinu a také vhodně umístěné oblasti pro přístup k obchodním trasám, především lodním. Proto započal boj evropských mocností o dosud téměř neznámé území okolo rovníku.

Vpád na africký kontinent byl plánovaný již za vlády Napoleona, patřilo to k zahraniční politice Francouzské republiky po Velké francouzské revoluci, ovšem získat území v Severní Africe nebylo vůbec jednoduché. Toto území patřilo Osmanské říši a snahy zabrat jej mohly nastat až tehdy, když se říše začínala rozpadat. Právě proto se původně Francie snažila získat kolonie například v Asii a Severní Americe. Ovšem poté, co začala Osmanská říše slábnout a přišla o 2/5 svého území, strategické plány se mohly stát skutečností.

Původně chtěla Francie získat do oblasti svého vlivu Egypt. Tento výběr samozřejmě nebyl náhodný a důvodem byla zejména poloha země. Získáním Egypta by Francie měla zajištěný přístup k Rudému moři a tím pádem přístupovou cestu do Asie, a především do Indie. Bohužel pro Francii Egypt získala Velká Británie, a tak se Francie musela zaměřit více na západ Severní Afriky. Tato území hrála významnou roli díky nalezištím zlata a diamantů, také z důvodu zájmů obchodníků z Marseille ⁸ a v neposlední řadě i z důvodu boje s piráctvím ve Středozemním moři.⁹

Získáním Egypta započala Velká Británie budování svého impéria v Africe, které vedlo od severu k jihu, až po Jihoafrickou Unii. Naopak Francie si musela vybrat směr odlišný, a jaký jiný než od západu na východ. To také umožnilo vznik tzv. Fašodské krize, z důvodu toho, že Velká Británie chtěla své kolonie propojit mezi Káhirou a Kapským městem a Francie se snažila o totéž od západu na východ a mocnosti se střetly právě ve městě Fašoda.¹⁰

⁸ FERRO, Marc. *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-403-9

⁹ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

¹⁰ ŠUBRTOVÁ, Marcela. *Francie a britská pozice v Egyptě, 1882-1904*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin.

Francouzská kolonizace „od západu k východu“ započala zabráním Alžírsku, následovalo obsazení Maroka, Tuniska, Mauretánie, Gabunu, Západního Súdánu, Francouzské Guiney a Madagaskaru a její impérium se stalo nejkompaktnějším impériem v Africe. Způsob nadvlády v koloniích se mezi mocnostmi lišil. Oproti britskému, kde byl ponechán tradiční systém správy a místní obyvatelé zemi spravovali za dohledu Britů, se francouzské kolonie musely podřídit francouzské správě a zákonům. Rozdíl byl ovšem i mezi koloniemi samotné Francie. Na rozdíl od Tuniska a Maroka nebylo Alžírsko chápáno jako kolonie, ale spíše integrální součást.¹¹ Tato území se dodnes označují jako tzv. zahraniční departementy, kterými jsou v dnešní době například ostrovy Réunion a Martinik, které jsou tím pádem i územím Evropské Unie. I z tohoto důvodu byly již od začátku vztahy mezi Francií a Alžírskem speciální a vyvíjely se jiným způsobem než v ostatních zemích Severní Afriky.

2.1.Od kolonizace Alžírsku v roce 1830 do začátku alžírské války 1954

Francouzské koloniální impérium bylo tvořeno především Alžírskem, jehož kolonizace započala v roce 1830. Následovala kolonizace Tuniska, Maroka a subsaharské části Afriky, která se později nazývala Francouzská západní Afrika.

Vpád Francouzů byl podpořen situací, která nastala v roce 1827, kdy dej¹² Husajn si neodpustil ránu vějířem francouzskému konzulovi kvůli nedoplatku dovozu pšenice. „Husajn nemohl tušit, že několika ranami vějířem podepsal rozsudek smrti nejen nad svou vládou v Alžírsku, ale i nad samostatností celé země.“¹³ Francouzi nemuseli zareagovat až takovým způsobem, ale proč by nevyužili situace, když existovala záminka pro napadení, nebo postupné obsazování části země?

A tak mohlo začít vylodování a blokáda přístavu Sidi Ferdj, který se nachází asi 30 km západně od Alžíru, hlavního města Alžírsku. Sotva obrovská francouzská flotila opustila středomořský přístav Toulon, tak se informace o celé akci začaly šířit celou zemí a napříč obyvatelstvem se spekulovalo, zda to bylo správné rozhodnutí, anebo zneužití hegemonního postavení Francie ve světovém uspořádání. O plánovaném vpádu francouzských vojáků alžírská vláda ovšem věděla. Rýsovaly se dva možné scénáře, jak se Alžířané zachovají. První možnost byla, že se budou vpádu bránit již od úplného začátku, hned při vylodění Francouzů. A druhá možnost byla nechat trochu prostoru, připravit se na boj a zaútočit až po určité době

¹¹ EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811, Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

¹² Označení pro správce oblastí Osmanské říše.

¹³ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

po vylodění.¹⁴ Uskutečnil se druhý scénář a těžko říct, zda by jiné rozhodnutí napomohlo jinému výsledku, ale toto rozhodnutí skončilo fiaskem a prohrou na straně alžírské.

Prvním, sice menším, ale nejspíš ve výsledku velice významným vítězstvím se francouzská armáda ještě víc zocelila a nabrala sebevědomí. To se dále projevilo expandováním do dalších částí země, především k Alžíru a okolí. Když se začínali blížit k císařské pevnosti, tak dej promyslel všechny možné varianty a rozhodl se pro kapitulaci, kterou podepsal 6. července a ta umožnila francouzskému vojsku obsadit celé město, důsledkem byla masivní emigrace obyvatelstva.¹⁵

Jedním z důvodů, proč následně nepokračovalo podmaňování si ostatních zemí v regionu, byl velký a neustupující odpor alžírského obyvatelstva, který trval až do 70. let 19. stol. Hlavním představitelem odboje byl Abd-al Qádir, nový alžírský hrdina.¹⁶ Stal se nejen vůdcem odboje, ale především Alžířany motivoval, psychicky podporoval, aby se nevzdávali, aby odolávali francouzské nadvládě klidným způsobem a když to nebylo možné, tak vojenským. Jeho motivace a rezistence se dá přirovnat i známému generálovi Charles de Gaullovi, jehož odboj proti Německu měl podobný ráz za druhé světové války. V důsledku jeho vlivu se v zemi podařilo sjednat s Francouzi mírovou smlouvu, podepsanou v roce 1837 v Tafně francouzským generálem Thomasem Robertem Bugeaudem, který se stal významnou osobou kolonizace a teroru v Alžírsku, a odbojářem Ab-al Qádirem.¹⁷ Tato mírová smlouva byla pro Alžířany velice výhodná. Za to, že uznali suverenitu francouzské části, získali území na východě Alžírska, které zaujímal až 2/3 země.¹⁸ Toto území bylo také strategicky výhodné. Arabským územím totiž procházela významná cesta z Alžíru do města Constantine. Tato skutečnost byla ovšem důvodem zrušení smlouvy Ludvíkem Filipem Orleánským, francouzským králem, o dva roky později.¹⁹ Stalo se to proto, jelikož Francouzi cestu využili a tím smlouvu porušili.

Generál Bugeaud byl poté označován jako masový vrah a stal se synonymem pro brutalitu. To ovšem pouze pro Araby. Francouzi ho vychvalovali a považovali za otce

¹⁴ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

¹⁵ Ibid

¹⁶ Ibid

¹⁷ LE SUEUR, James D., *Algeria since 1989: Between terror and democracy*. Zed Book Ltd. 2013. ISBN 9781848136106

¹⁸ EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811, Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

¹⁹ LE SUEUR, James D., *Algeria since 1989: Between terror and democracy*. Zed Book Ltd. 2013. ISBN 9781848136106

francouzského Alžírsku.²⁰ Obě varianty jsou vlastně správné. Jeho hlavní myšlenkou a cílem bylo obsazení celého Alžírsku a za tím si šel, nehledě na to, co to způsobí. Jeho vojska prováděla brutální zvěrstva, vypalovala vesnice²¹ a to především kvůli orné půdě, která byla to nejcennější, čím Alžírsko disponovalo, neboť jejich zemědělský potenciál bylo to hlavní, co Francouzi potřebovali mít pod kontrolou.²² Přestože se Abd-al Qádir roku 1847 francouzskému velení vzdal²³, odpor obyvatelstva pokračoval až do 70. let.

A tak pokračovala dlouhá éra alžírských dějin pod nadvládou francouzského impéria. Důsledky kolonialismu byly v Alžírsku stěžejní a ovlivněny třemi hlavními faktory. Zásadní byl nový režim státní správy a vyvlastnění pozemků, které potom francouzská vláda nabízela volně na trhu a ty se jednoduše přesunuly z rukou původních obyvatel do rukou příchozích evropských, především francouzských, kolónů. Francouzská správa alžírské občany ochuzovala a k civilizování země nebo dovedení k prosperitě mělo toto konání bohužel daleko. Třetím faktorem byl příliv osadníků z Evropy. A to nejen Francouzů, ale i obyvatel Itálie, Španělska, Malty a dalších. Příliv to byl markantní, v roce 1850 byl počet osadníků kolem 100 000 a v roce 1918 jich bylo spočteno až 790 000, což představovalo 1/7 obyvatel.²⁴

Půda byla v Alžírsku to nejcennější, po čem Evropané prahli. Vyvlastňování bylo doplněno zákonem z roku 1873, pojmenovaném podle pana Warniera. Tento zákon obsáhl ještě větší území.²⁵ Francouzská vláda tvrdila, že v dlouhodobém měřítku bude toto opatření pro Alžírsko jednoznačně výhodné, protože umožnilo nastolení volného trhu, tudíž i příliv kapitálu, ale ve skutečnosti to byla pouze záminka obsazení dalšího množství půdy.²⁶

Přestože bylo řečeno, že se s původními obyvateli Alžírsku bude zacházet jako s rovnoprávnými, opak byl pravdou a dokazuje to i zákon z roku 1881, tzv. *Code d'indigénat*, neboli zákon o domorodcích, který Alžířanům nedovoloval pohyb mezi regiony, bylo zakázáno shromažďování, Alžířané byli rovněž pokutováni a zatýkáni za různé prohřešky, jako

²⁰ EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811, Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

²¹ Ibid

²² BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

²³ EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811, Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

²⁴ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

²⁵ MCDUGALL, James. *A history of Algeria*. Cambridge University Press, 2017. ISBN 9780521851640

²⁶ EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811, Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

kupříkladu nevhodné chování ke strážníkům.²⁷ Vydávání plného francouzského občanství alžírským muslimům také nebylo samozřejmostí, naopak, ve většině případů jim nebyla žádost schválena, přestože lidem židovského původu bylo občanství uděleno bez problému. Zde můžeme pozorovat sklon k rasové segregaci, jelikož nebylo pohlíženo na náboženství, ale na etnický původ. Trend vyskytující se v první polovině 20. stol v Evropě byl tedy běžný i v minulém století, v kolonizátory ochromených zemích. Tím, že byla nastolena emancipace Židů, narůstala závist mezi nimi a původními obyvateli. I zde mohl být zárodek antisemitismu, který byl v následujícím století zhoubným pro mezinárodní dění a světové války.

Tato rasová segregace vytvořila jeden významný problém, a to nedostatečný přístup ke vzdělání. Studovat na francouzské škole mohlo jen pár vyvolených a zbytek občanů na vzdělání bohužel nedosáhl. A přitom právo na vzdělání je jedno z nejdůležitějších lidských práv. Toto omezení pro alžírské občany mělo vliv na dění v zemi po získání nezávislosti. Dodnes je spolupráce v souvislosti se vzděláním jednou z nejdůležitějších v programu zahraniční politiky Francie s Alžírskem.

Francouzské koloniální správě se ovšem negramotnost a nevzdělanost původních obyvatel velmi hodila, protože vzdělání by mohli vytvářet odpor a odbojová hnutí. Přesně to se ovšem stalo a hnutí tzv. *Mladoalžířanů* založil mladý muž z bohaté rodiny, kterému vzdělání dopráno bylo.²⁸ Kromě tohoto hnutí vzniklo i několik dalších hnutí, která byla hybateli odporu po celou dobu alžírské represe. Mezi ně patřila *Asociace alžírských ulamů*²⁹ a politická strana muslimských dělníků, které založil Ahmed Mesli, přezdívaný Messali, ve Francii.³⁰ Založil první stranu sdružující proletariát ve městě, stranu severoafrické hvězdy (ENA, *L'Étoile Nord-Africaine*), která byla později Francouzi zakázána, a tak musela být její aktivita přesunuta přímo do Alžírska, kde vznikla Strana alžírského lidu (PPA, *Parti du peuple Algérien*), která existovala až do získání alžírské nezávislosti.³¹ Strana ENA měla jasné kořeny v komunistickém pojetí společnosti a tyto socialistické ideje jistě nebyly nápadem alžírské komunity ve Francii. Důkazem je jejich vlajka, která se později stala vlajkou samostatného Alžírska a je jí až do současnosti. Vlajka totiž obsahovala (a obsahuje) bílo-zelený prapor a červenou hvězdu s půlměsícem. Půlměsíc značí Islám, což je to jediné, co nespojovalo jejich ideologii s marxistickými představami v tehdejší Rusku. Vliv Sovětského svazu nebyl

²⁷ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

²⁸ Ibid

²⁹ Ulam byl muslimský vzdělaný.

³⁰ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. 181 s. ISBN 978-80-7277-335-0

³¹ Ibid

nastolen tedy až v době studené války, ale byl stěžejní již v dobách rozkvětu komunismu po bolševické revoluci.

V roce 1881 nebyl pouze vydán zákon o represii alžírských muslimů, ale sever Alžírsko se rozdělil na tři části pod francouzskou správou a na Saharu, která byla i nadále pod kontrolou armádních struktur. V tomto okamžiku začíná být zřejmý rozdíl mezi významem Alžírsko a ostatních kolonií, protože se dostáváme do bodu, kdy je Alžírsko poprvé spravováno jako integrální část Francie, jelikož se řešení alžírských záležitostí přesunulo z Ministerstva zahraničních věcí na Ministerstvo vnitra.³²

V momentě, kdy už zuřila 1. světová válka, muži pracující ve Francii ve fabrikách, byli najednou potřeba na frontě a museli být v práci nahrazeni.³³ Tato náhrada byla vyřešena mladými muži z Alžírsko. Tato skupina byla velice důležitá, protože byla základem alžírské komunity ve Francii, která byla v boji o nezávislost nenahraditelná a která je ve Francii hojně zastoupená dodnes.

Po první světové válce začaly velice obtížné časy pro celý svět, tudíž i pro Francii. Započalo tím ohrožení jejího světového postavení a moci v jejích koloniích. Vše způsobila krize z konce dvacátých let. V Alžírsku měla obrovský dopad na obyvatele, neboť v zemi neexistovala střední třída, a důsledkem byl hladomor, který vyvrcholil v roce 1937 tzv. *Terrible year of hunger*.³⁴ Tato situace mohla Francouzům do jisté míry pomoci, protože alžírský lid měl naprosto jiné priority a problémy než svobodu za nezávislost svého národa. Na druhou stranu se ale nenávisť k Francii prohloubila o to víc a mohla být dalším polínkem, přiloženým do ohně odporu.

Následoval další globální konflikt, a to druhá světová válka, což opět otrásl imperiálním postavením Francie. Důsledkem obsazení velké části Francie Německem byl vznik Vichystické vlády, na kterou nejsou Francouzi dosud vůbec pyšní, protože v rámci této vlády jednoznačně převažovala špatná rozhodnutí nad lepšími a také proto, že byla vedena premiérem Pétainem, který byl nepřímým zastáncem hitlerovského Německa. Tato vláda také vůbec neměla pod kontrolou situaci v Alžírsku a celém přidruženém Magrebu. To potvrdilo vylodění

³² EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811, Dostupné z:

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

³³ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

³⁴ EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811, Dostupné z:

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

amerických jednotek v Severní Africe v roce 1942. Zdeněk Beránek to popsal jako „*první velkou porážku francouzské koloniální armády od roku 1830.*“³⁵

Poté se v roce 1943 v Alžírsku chopil moci generál Charles de Gaulle, který předtím vedl exilovou vládu v Londýně, poté, co nesouhlasil s příměřím, které maršál Pétain podepsal s Německem. Charles de Gaulle viděl, že vzniklá národní hnutí mohou být pro francouzskou koloniální vládu velkou hrozbou, proto se rozhodl pro několik reforem, které ovšem přijaty nebyly.³⁶ Požadavky alžírských nacionalistů pak sepsal Ferhat Abbas a vznikl dokument, známý pod názvem *Manifest alžírského lidu*, jehož nejdůležitější body byly založeny na Atlantické chartě.³⁷ Tato charta byla podepsána v roce 1941 americkým prezidentem F. D. Rooseveltem a britským premiérem Winstonem Churchillem. Bodem, který inspiroval alžírské nacionalisty, byl bod třetí, jehož obsahem bylo, že všechny národy mají právo na volbu formy své vlády.³⁸

S přibývajícími roky války se ekonomická situace zhoršovala. Válka způsobila ekonomickou recesi, problémy ale nastaly také díky tomu, že nebyla úroda a do země neplynuly žádné investice. Z tohoto důvodu se dále rozrůstalo národní hnutí ve všech podobách.³⁹ Jedna z jeho podob se projevila 8. května 1945⁴⁰ při oslavách porážky nacistického Německa. Lidé oslavovali konec války v ulicích a netěšili se pouze z konce fašismu, ale chtěli poukázat na svoji nespokojenost s nadvládou Francie. Byla to obrovská demonstrace, která skončila neuvěřitelným krveprolitím a katastrofou. Byl to také „*první ozbrojený střet mezi francouzskou armádou a alžírskými nacionalisty.*“⁴¹

2.2. Alžírská válka

Alžírská válka za nezávislost trvala od roku 1954 do roku 1962. Po krvavé demonstraci v květnu roku 1945 se obyvatelstvo Alžírska rozdělilo na 3 až 4 tábory, které byly poté zastoupeny ve válce o nezávislost. Prvními byli alžírští nacionalisté, strana FLN, dále evropští kolonové, tzv. *pieds noir*, a jako poslední francouzská vláda, od které se občas oddělila armáda, která ne vždy souhlasila s jednáním vlády a chtěla prosadit své názory.

Jelikož hnutí za nezávislost existovala již několik desetiletí, je důležité zmínit, proč právě v roce 1954 by měl tento konflikt eskalovat ve válku. Důvodem bylo především to, že Francie

³⁵ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

³⁶ Ibid

³⁷ MCDOUGALL, James. *A history of Algeria*. Cambridge University Press, 2017. ISBN 9780521851640

³⁸ *Atlantická charta*, [online] [cit. 27.3.2020], dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/wwii/atlantic.asp>

³⁹ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁴⁰ MCDOUGALL, James. *A history of Algeria*. Cambridge University Press, 2017. ISBN 9780521851640

⁴¹ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

byla poražena v Dien Bien Phu ve Vietnamu guerillovou armádou Viet Minh. Alžíráné v této porážce mohli vidět určitou naději a inspiraci. Měli ovšem jiné základy a podmínky než Viet Minh. Tato skupina vedena Ho či Minem byla postavena na základech komunistické ideologie, FLN nebyla vedena žádnou ideologií, „pouze“ touhou po nezávislosti. Dalším důležitým aspektem byl fakt, že Viet Minh byl podporován Čínou a Alžíráné žádného takového podporovatele neměli. V neposlední řadě důležitou roli hrála i vzdálenost zemí. Vietnam se nachází na druhé straně zeměkoule, což tamním komunistům velice přidávalo na síle, jenže alžírští nacionalisté byli jen za mořem, nepříliš vzdáleni od Francie, pro Francouze bylo tedy mnohem jednodušší poslat do země další jednotky a zbraně. Nešlo ovšem pouze o porážku ve Vietnamu, důležitou roli v celkové situaci sehrálo i získání nezávislosti Maroka a Tuniska v 50. letech.

Důvodem války byla jednoznačně touha po autonomii a rovnoprávnosti alžírských muslimů a existovaly určité aspekty, které to vše podpořily. Šlo především o špatné ekonomické podmínky, které v Alžírsku panovaly. To ovšem neplatilo pro *pieds noirs*, ale pro alžírské muslimy a berbery, kteří byli převážně negramotní, převažovala u nich nezaměstnanost, měli rozdílné výše platů, neměli přístup k vlastnictví půdy a byli velmi střídmě zastoupeni v Národním shromáždění.

Proto se alžírská národní hnutí rozhodla jednat a 1. listopadu 1954 došlo k 70 útokům po celém Alžírsku.⁴² V tomto aktu nespokojenosti, zvaném *la Toussaint Rouge*⁴³, se poprvé objevily plakáty hnutí FLN a tento den se považuje za datum jejich vzniku. Tato noc plná násilí ale pokračovala i několik dalších měsíců, kdy násilí neustávalo, ale stále to nebyla ta krutá válka, zahrnující celé území a všechny obyvatele Alžírska.⁴⁴ V srpnu 1955 francouzská armáda zaútočila na armádu národního osvobození (ALN) v hornaté Kabýlii, v době Ramadánu. Tento útok je považován za nejkrvavější část celé války⁴⁵, od této chvíle byl už konflikt považován za totální válku.

Ostatní muslimské státy, jako například Egypt nebo Saudská Arábie, předali informace o krutém vývoji dění v Alžírsku Radě bezpečnosti OSN.⁴⁶ Ta se rozhodla alžírskou otázku přidat

⁴² BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁴³ *Toussaint* označuje ve francouzštině svátek Všech svatých. Se slovem *rouge* (červený) je to označováno jako „krvavé dušičky“.

⁴⁴ EVANS, Martin. *Algeria: France's undeclared war* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2012. [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780192803504, Dostupné z:

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=829443>

⁴⁵ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁴⁶ Ibid

do svého programu. Jelikož se však stále nic nedělo, byla v Alžíru svolána stávka (organizovala to vše FLN) kvůli tomu, aby dali OSN najevo, že národní osvobozenecké hnutí má velkou podporu v zemi a že je třeba Alžírsku celosvětově pomoci.

Francie se v roce 1958 rozhodla učinit nový krok, protože bylo zřejmé, že vítězství nad guerillovou armádou není reálné. Vláda v Paříži se proto rozhodla oslovit generála Charles de Gaulla, který se po letech v ústraní vrátil na politickou scénu. Generál se za každou cenu snažil udržet Alžírsko francouzské. Pokoušel se především oslabit armádu ALN. Na začátku roku 1960 se zdálo být francouzské vítězství na dosah ruky, jenže Charles de Gaulle věděl, že vojenským vítězstvím by to celé neskončilo. Věděl, že je potřeba vyřešit další, mnohem hlubší problémy v zemi, a to politické, sociální, ekonomické, náboženské a kulturní.⁴⁷ Rozhodl se proto o prosazení tzv. práva na sebeurčení⁴⁸, šlo mu hlavně o udržení francouzského vlivu v zemi. Evropští pieds noirs to ale viděli jako slabinu a obávali se, že to postupně povede k alžírské nezávislosti a rozhodně s generálem nesouhlasili. V roce 1961 proto došlo k neúspěšnému pokusu o atentát na prezidenta de Gaulla a neúspěšnému puči, za kterým stála organizace vytvořená právě proti Charles de Gaullovi, tzv. OAS (Organisation de l'armée secrète).

O právu na sebeurčení se začalo více jednat a generál vedl rozhovory s nacionalisty, jeho cílem bylo dosáhnout kompromisu co nejdříve. Jako místo k jednání bylo vybráno město Évian, které leží nedaleko hranic se Švýcarskem, Alžířané sem tedy mohli dojíždět z neutrálního území. V roce 1962 se začaly projednávat ty nejdůležitější otázky. Důležité bylo vyjednat otázku území Sahary, postavení evropské menšiny v autonomním Alžírsku a rozmístění francouzských základů po získání nezávislosti.⁴⁹ Území Sahary bylo pro Francii velice strategickou oblastí ze dvou důvodů. Mohli zde nadále provádět jaderné testy a zdokonalovat své nukleární zbraně a také to byla taková pomyslná brána do Afriky. A cílem Francie bylo proniknutí do srdce Afriky, ne pouze jen k části, která se dotýká Středozemního moře.

Kompromisní jednání byla završena 18. března 1962, kdy byly podepsány tzv. Évianské dohody.⁵⁰ Francouzský ministr zahraničí, Luis Joxe, a zástupce Alžířanů, Krim Belkacem, se dohodli, že území Sahary bude opět patřit Alžírsku a že v Alžírsku zůstanou pouze 3

⁴⁷ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha, nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁴⁸ Ibid

⁴⁹ MCDUGALL, James. *A history of Algeria*. Cambridge University Press, 2017. ISBN 9780521851640

⁵⁰ Évianské dohody, [cit. 23.3.2020], Dostupné z: http://www.axl.cefan.ulaval.ca/afrique/algerie-accords_d'Evian.htm

francouzské základny.⁵¹ Rovněž bylo rozhodnuto, že zastavení palby bude platit od následujícího dne.⁵²

Jeden z nejkrutějších konfliktů svého druhu ve 20. stol. byl ukončen, za dobu svého trvání měl na svědomí smrt 300 000 muslimů a 30 000 Evropanů.⁵³

⁵¹ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁵² Évianské dohody, [cit. 23.3.2020], Dostupné z: http://www.axl.cefanelaval.ca/afrique/algerie-accords_d'Evian.htm

⁵³ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

3. Dekolonizace

3.1. Spolupráce po Évianských dohodách

Důsledek dekolonizace francouzského koloniálního impéria byl velice specifický. Na rozdíl od koloniálního impéria Velké Británie se jejich cesty nerozdělily násilím. Přestože v Alžírsku trvala válka plná krveprolití 8 let, nakonec se strany byly schopné dohodnout na kompromisu a podepsat dohody z Évianu. Tato skutečnost jim pomohla v tom, že se udržely silné vzájemné vztahy, a také závislost Alžíru na Paříži. Zde je na místě otázka, zda by to nebylo pro Alžírsko lepší naopak, jelikož jejich válka o *nezávislost* úplnou nezávislostí neskončila, přestože si alžírští představitelé mysleli, že ano.

Součástí Évianských dohod byla důležitá dohoda o spolupráci.⁵⁴ Šlo především o finanční pomoc Alžírsku, technickou podporu a humanitární pomoc v oblasti vzdělání (v Alžírsku byla velice nízká gramotnost obyvatelstva). Prezident de Gaulle jednoznačně zastával stanovisko, že spolu státy musí spolupracovat.⁵⁵ Důvodů byla celá řada. Veřejnosti byly zmiňovány ty z pohledu Alžírska, a to že Alžírsko potřebuje francouzskou pomoc, aby se mohlo vyvíjet a rozvíjet, a ne se vrátit ke starým způsobům hospodářství a života. Tato spolupráce byla popisovaná jako *nutná pro Alžírsko, výhodná pro Francii a nezbytná pro celý svět*.⁵⁶

3.2. Houari Boumediene

Ovšem kolonizátoři myslí na své kolonie, případně bývalé kolonie, až na druhém místě. Na prvním místě jsou vždy zájmy impéria. A v případě Francie a Alžírska tomu nebylo jinak. Francie chtěla udržet svůj vliv v Alžírsku, měla tam své zájmy již od dob, kdy jej kolonizovala. Jako v mnoha případech i zde šlo o nerostné bohatství, ropu a zemní plyn. Pro Francii ovšem bylo nutné udržet si svůj vliv, aby mohla ovlivňovat cenu ropy vyváženou do Francie. Francouzské firmy se podílely na 2/3 těžby těchto surovin.⁵⁷ Tato skutečnost nebyla tajná, a proto za vlády alžírského prezidenta Boumediene došlo ke znárodnění těžebního průmyslu. Byl to další krok k větší nezávislosti nového Alžírského státu, ale vztahy s Francií z tohoto důvodu z velké míry ochladly.

⁵⁴ Évianské dohody, [cit. 23.3.2020], Dostupné z: http://www.axl.cefan.ulaval.ca/afrique/algerie-accords_d'Evian.htm

⁵⁵ ARIHIR Mustapha., Les relations extérieures franco-algériennes à l'épreuve de la reconnaissance des torts infligés, de 1962 à nos jours : étude du rôle de la reconnaissance dans le processus de la coopération et de la réconciliation, Université de Bordeaux, 2014, [online] [cit. 4.4.2020], dostupný z : <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01467753/document>

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

Houari Boumediene převzal moc v Alžírsku po armádou provedeném puči na prezidenta Ahmeda Ben Bellu. Za jeho vlády začal totiž autoritativní režim jedné strany a demokracie zůstala pouhým snem. Evropské mocnosti z Afriky odešly co nejrychleji a nejevily zájem o to, zda jejich vliv pomůže vzniku demokratických režimů či nikoli. Francie nebyla výjimkou. Státy Evropy opět upřednostňovaly své zájmy a zajímaly se především o zachování diplomatických a obchodních vztahů, protože „peníze jsou vždy až na prvním místě“.

Za vlády prezidenta Ben Bella bylo potřeba dát do pořádku hospodářství, které bylo zaměřeno především na zemědělství. Odchod velké řady tzv. *pieds noirs* znamenal odchod kvalifikované pracovní síly, a především odliv zdrojů investic⁵⁸, které poté musela nahradit Francie, jako již stát spolupracující a ne okupující. Ben Bella měl v plánu vytvořit socialistickou společnost. Jeho nástupce v tomto směru pokračoval a stát začal kontrolovat média a celé veřejné mínění. To byl další z důvodů, proč Francie chtěla mít v Alžírsku vliv. Vliv marxistického Sovětského svazu byl očividný. Mezi státy byly aktivní i obchodní vztahy, například při prodeji sovětských zbraní. Svět se ocital v období studené války a Francie nechtěla, aby se jim na druhé straně Středozemního moře rodila nepřátelská mocnost.

Další důležitý důvod, proč Francouzi nechtěli Alžírsko opustit, byla pouštní oblast Sahary. Před nezávislostí Alžírska to bylo velice zásadní místo z pohledu obranné politiky Francie, protože zde docházelo k jaderným testům a tím pádem se oblasti nechtěli za žádných okolností vzdát. Území ovšem připadlo Alžírsku a Francii tak v oblasti zůstalo jen 5 základen, které již nejsou v provozu.

3.3. Normalizace vztahů

Důvody pro vylepšení vztahů byly opět ekonomického rázu. Vývoz do Francie tvořil významný podíl alžírského exportu a zároveň byla Francie největším dovozním partnerem, až 25 % dovozu bylo v roce 1990 z Francie.⁵⁹ Země tedy nadále spolupracovaly, i když proti tomu bylo vedení Alžírska.

Během prvního desetiletí alžírské nezávislosti se obě strany snažily překonat problémy a předejít nastalým konfliktům a vztahy urovnat. Především zástupci alžírské vlády si uvědomovali, že sice není čas ke smíření, ale že je na čase plnohodnotně spolupracovat. Po poklesu důvěry mezi stranami, který vyvstal kvůli znárodnění ropy v Alžírsku, se diplomatické styky nakonec vylepšily.

⁵⁸ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁵⁹ Ibid

Důkazem opětovného navázání vztahů byla první návštěva francouzského prezidenta v Alžírsku. Došlo k ní v roce 1975, kdy do Alžíru dorazil prezident Valéry Giscard d'Estaing. Obě země se rozhodly, že nebude docházet k obviňování z minulých krutostí a škod, ale že se budou soustředit na přítomnost a budoucnost.⁶⁰ Při první návštěvě prezidenta d'Estainga alžírský prezident Boumediene udělal přátelské gesto a doprovodil jej na francouzské velvyslanectví, kde ho Alžířané vítali potleskem a s otevřenou náručí. Bylo to znakem vzniku nové éry mezi Francií a Alžírskem. Oba prezidenti věděli, že je třeba spolupracovat, aby mohla být ekonomika Alžírska oživena a aby obě země mohly dosahovat svých mezinárodních politických cílů. Spočívalo to v tom, že země musí spolupracovat v oblastech, které mají společné a ve kterých se navzájem doplňují. Země začaly spolupracovat v různých oblastech, intenzivní kooperace nastala v těžební oblasti, oblasti mechaniky, techniky, ocelářství a audiovizuální techniky.⁶¹ Tato návštěva vedla k uzavírání několika dalších bilaterálních dohod.

Přes všechny sliby, že minulost je minulostí a že je třeba se soustředit na budoucnost, francouzská delegace se chovala jiným způsobem. To poté bohužel vedlo také k tomu, že alžírská vláda francouzské představitele a francouzského prezidenta začala považovat za určitou hrozbu. Alžírské straně vadilo, že prezident d'Estaing nebyl schopný uznat bývalé chyby koloniální Francie a že z jeho projevů bylo cítit, že nové uspořádání nezávislých států, a to především toho alžírského, nebere dostatečně vážně a pořád u Francouzů převládá koloniální mentalita. Dalším krizovým bodem byl také spor o Západní Saharu s Marokem, do kterého se Francie vměšovala.

3.4. Francois Mitterand a Chadli Bendjedid

S nástupem prezidenta Mitteranda ve Francii se změnil postoj Francie k minulosti a tento krok byl pro sblížení a smíření zemí velice důležitý. Nový prezident Alžírska, Chadli Bendjedid, také významně pracoval na společných vztazích s Francií.⁶² Příkladem mu byly vztahy Francie a Německa, které provázely konflikty dlouhá léta. Ale i přes všechny krutosti byla nakonec Evropa svědkem smíření těchto států ve prospěch nového společenství evropských států. Alžírsko tedy vidělo, že usmíření je možné, a že dokonce i přátelské vztahy mezi dřívějšími nepřáteli nejsou nemožné. Z francouzské strany byla minulost tedy opravdu

⁶⁰ ARIHIR Mustapha., Les relations extérieures franco-algériennes à l'épreuve de la reconnaissance des torts infligés, de 1962 à nos jours : étude du rôle de la reconnaissance dans le processus de la coopération et de la réconciliation, Université de Bordeaux, 2014, [online] [cit. 4.4.2020], dostupný z : <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01467753/document>

⁶¹ Ibid

⁶² BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

minulostí a chtěli se na současnost a minulost soustředit⁶³, ve srovnání s vládou prezidenta d'Estainga. Mitterand vzdal hold obětem alžírské války a obdivoval odhodlání tohoto nového národa vybudovat kvalitní ústavní stát a perspektivní vzdělanou společnost. V těchto ohledech započala znovu i spolupráce v oblasti vzdělávání, to Francii pomohlo prosazovat své kulturní zájmy, a to zvláště prosazovat francouzský jazyk a tím si dál udržet vliv tzv. soft power v Africe.

Následovaly dvě důležité návštěvy. V roce 1981 navštívil prezident Mitterand Alžírsko a v roce 1982 prezident Bendjedid Paříž.⁶⁴ Návštěva Francois Mitteranda byla významná kvůli dohodě upravující ceny ropy a zemního plynu pro Francii a byla pomyslnou tlustou čarou za ochladnutím vztahů, způsobeném znárodněním těžebního průmyslu v Alžírsku a prezident Bendjedid oznámil, že „francouzsko-alžírské vztahy jsou dobré“.⁶⁵

Vývoj francouzského postoje k otázce Západní Sahary na konci sedmdesátých let umožnilo obnovení kontaktu obou zemí. François Mitterrand si byl dobře vědom, že otázka sebeurčení obyvatel zvaných *Saharawi* je pro alžírské představitele důležitá a řekl, že nemá oprávnění, aby posuzoval kroky afrických zemí, zejména Severní Afriky, nebo to, co by měli udělat, kromě toho, aby to bylo v souladu s demokratickými principy a mezinárodními náležitostmi.

Vazby mezi Alžírskem a Francií a jejich zintenzivnění tlačilo politiky ke sladění společných zájmů. Obě návštěvy prezidentů měly podobné důvody a motivaci ke spolupráci.

3.5. Krize v Alžírsku

Po hospodářské krizi v Alžírsku a neschopnosti státu reagovat na požadavky občanů bylo Alžírsko svědkem první konfrontace mezi lidmi a vládou. V zemi byla zrušena vláda jedné strany a byl zaveden systém více politických stran. Tato skutečnost umožnila vznik islamistických stran a dala jim možnost kandidovat v komunálních a parlamentních volbách. Tyto strany ovšem vůbec nepodporovaly vřelé vztahy s Francií, a nejen z tohoto důvodu byly hrozbou.

⁶³ MITTERAND Francois, *Discours devant l'Assemblée populaire nationale algérienne, Alger, mardi 1er décembre 1981*, La politique extérieure de la France, textes et documents novembre-décembre 1981, Paříž, dokumenty Francouzské vlády, [online] [cit. 3.4.2020], dostupné z: <https://www.elysee.fr/francois-mitterrand/1981/12/01/discours-de-m-francois-mitterrand-president-de-la-republique-devant-lassemblee-populaire-nationale-algerienne-alger-mardi-1er-decembre-1981>

⁶⁴ ANTENNE 2, *Chadli – Mitterand* [video], Vysílání z návštěvy Chadli Bendjedida v Paříži 17. prosince 1982, [online] [viděno 10.4.2020], dostupné z: <https://www.ina.fr/video/CAB8202157001>

⁶⁵ Ibid

Komunální volby poté vyhrála Fronta islámské spásy (F.I.S.⁶⁶). Parlamentní volby alžírská vláda anulovala ze strachu vlády FIS. Protože vláda radikální islamistické strany mohla vést k islámským státům v podobě, v jaké je známe dnes. Armáda provedla puč a události začínaly nabírat na agresivitě rezignací Chadliho Bendjedida 11. ledna 1992, pozastavením hlasování, ustanovením stavu obléhání a zadržením a uvězněním vůdců politické strany FIS.⁶⁷ To uvedlo Alžírany do občanské války, během níž obraz alžírské společnosti vyvstal na povrch.

Prezident Mitterand nechtěl vylepšené vztahy za Středozemním mořem zhoršit, a tak se rozhodl neinterventovat. Ale zajímavostí bylo, že řešení krize v Alžírsku měl na starosti ministr vnitra, Charles Pasqua, a ne ministr zahraničí. Což bylo dalším důkazem, že Francouzi si udrželi koloniální mentalitu, lépe řečeno již nekoloniální, protože považovali alžírskou otázku za vnitropolitický problém.

I když Francie neintervenovala, pomáhala ve všech oblastech, ve kterých mohla. Ať už šlo o finanční nebo humanitární pomoc. Podpora, kterou Francie Alžírsku nabídla, plně odpovídala francouzské politice a jejím zájmům. Cílem bylo zabránění vzniku teokratického státu. Islámská radikalizace nebyla hrozbou pouze v Alžírsku. Popularitě takových stran se dostalo i například v Egyptě, a právě egyptské Muslimské bratrstvo ovlivnilo islamistické strany v Alžírsku. V dnešní době je vidět, že nástup radikálních islamistických stran může vést i k džihádismu a následnému terorismu a nejspíš této realitě chtěla Francie předejít, přestože globální terorismus nebyl tak aktuální otázkou jako dnes. Ale teroristickým útokům se Francie nevyhnula, protože, kvůli rostoucí francouzské podpoře vojenskému režimu, který v Alžírsku vládl, byl jeden útok spáchán v roce 1995 v metru v Paříži.⁶⁸ Udržet režim v Alžírsku chtěla Francie ale především kvůli obchodním zájmům, které v zemi měla. V zemi bylo přítomno množství francouzských firem a převzetí radikální teokratické moci mohlo celou situaci změnit.

Terorismus nejen ve Francii, ale především v Alžírsku, způsobovala především radikální skupina GIA⁶⁹. Francois Mitterand se rozhodl po útocích v Paříži jednat. Chtěl svolat konferenci Evropské Unie na pomoc obyvatelstvu Alžírska.⁷⁰ Tento čin byl ale z alžírské strany

⁶⁶ FIS = Front Islamique du Salut

⁶⁷ ARIHIR Mustapha., Les relations extérieures franco-algériennes à l'épreuve de la reconnaissance des torts infligés, de 1962 à nos jours : étude du rôle de la reconnaissance dans le processus de la coopération et de la réconciliation, Université de Bordeaux, 2014, [online] [cit. 4.4.2020], dostupný z : <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01467753/document>

⁶⁸ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁶⁹ Groupe islamique armé = Ozbrojená islámská skupina

⁷⁰ WHITNEY Craig R., *Mitterand's call for Europe talks on Algeria stirs Paris split*, 1995, The New York Times, [online] [cit. 2.4.2020], dostupné z: <https://www.nytimes.com/1995/02/07/world/mitterand-s-call-for-europe-talks-on-algeria-stirs-paris-split.html>

silně kritizován a brán jako vměšování se do vnitropolitického dění, o které po 130 letech kolonialismu nemělo Alžírsko zájem.

K vyjednávání s rebely došlo až díky nově zvolenému prezidentovi Liaminovi Zérualovi, který měl velkou francouzskou podporu. Díky němu uskutečněná jednání nakonec přispěla k uzavření míru s guerillovou armádou a aktivní zůstala pouze slabá islamistická skupina GSPC a silný vojenský režim byl oslaben.⁷¹ Svá jednání musel mít postavena na kompromisech s přívrženci islámu, proto byl vydán zákon vyzdvihující arabštinu a omezující francouzštinu. Tento akt byl na druhém břehu moře přijat velmi těžko. Přitom francouzština je to jediné, za co mohli být Alžířané vděční, že jim Francie přivedla na kontinent, jelikož tato znalost je pro ně výhodná dodnes.

Na popud Francie započala spolupráce mezi státy Evropské Unie se zeměmi Středozemního moře v Severní Africe. Počátkem byla Barcelonská konference v roce 1995 a cílem bylo vybudovat společnou oblast vyznačující se mírem, stabilitou, bezpečností a prosperitou. Díky prezidentu Nicolasi Sarkozymu, který tuto kooperaci měl jako jeden z cílů své zahraniční politiky, byla vytvořena Evropsko-středomořské společenství, tzv. EUROMED. Přestože v Alžírsku zuřila občanská válka, tak vojenská vláda se dále snažila udržovat vztahy s Francií a Evropou a neuzavírala Alžírsko do sebe.

3.6. Abdelaziz Bouteflika

Dne 16. dubna 1999 byl zvolen Abdelaziz Bouteflika, bývalý ministr zahraničních věcí, novým prezidentem Alžírsko. Nastolen byl velice silný autoritativní prezidentský režim s velice omezenými demokratickými principy. Alžírsko bylo sice nedemokratické, ale začalo prosperovat a splácet svůj dluh a nacházelo se v období bez útoků na vlastní obyvatelstvo.⁷²

Zahraniční politika vůči Francii ale nezaznamenala úpadek, protože alžírský prezident spolupráci vůbec nevyklučoval. Chtěl kooperaci dokonce mnohem více prohloubit do takové míry, jakou si přeje Francie. Bylo mu zřejmě jasné, že bude Francii potřebovat, aby jeho stát nadále prosperoval a mohl vzkvétat. Přesto alžírská vláda chápala některé kroky francouzské podpory jako paternalismus a některé naopak jako embargo.⁷³ Zde lze opět pozorovat mentalitu kolonialismu, která Francouze neopustila. Z objektivního pohledu je cítit, že si Francie chtěla

⁷¹ BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

⁷² Ibid

⁷³ ARIHIR Mustapha., Les relations extérieures franco-algériennes à l'épreuve de la reconnaissance des torts infligés, de 1962 à nos jours : étude du rôle de la reconnaissance dans le processus de la coopération et de la réconciliation, Université de Bordeaux, 2014, [online] [cit. 4.4.2020], dostupný z : <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01467753/document>

dělat s Alžírskem, co se zrovna hodilo politické a hospodářské situaci ve Francii. Nešlo tedy o rovnocenné diplomatické vztahy jako například s dříve zmiňovaným Německem, které bylo opravdovým rovnocenným obchodním partnerem.

Obě strany opět vzhlížely do budoucnosti a chápaly, že spolupráce je nejlepší cestou. Vylepšení vztahů přinesla návštěva tehdejšího prezidenta Nicolase Sarkozyho v roce 2006, kdy se sice za koloniální državu Alžírsku neomluvil, přesto tento koloniální systém označil za nespravedlivý.⁷⁴ Již se do hry nevracel zpět faktor nepřiznání si chyb, způsobených škod a mrtvých v důsledku francouzských aktivit. Tento dialog nemusel být znovu otevřen, protože se ukázalo, že minulost není pro současné vztahy a vazby překážkou a vlastně ani nikdy nebyla.

Spolupráce Alžírsku a Francie byla povýšena na novou úroveň v roce 2012, kdy Abdelaziz Bouteflika a Francois Hollande podepsali Alžírskou deklaraci o přátelství a spolupráci.⁷⁵ Prohlubovala již aktivní spolupráci, ke které mezi zeměmi docházelo. Zaměřena byla zvláště na obchodní vztahy, kulturu a vzdělání a otázku obyvatel.⁷⁶ Byla založena *Mezivládní rada vysoké úrovně* (CIHN⁷⁷) vedena premiéry obou zemí, která se poprvé sešla roku 2013. Zahraniční politika vůči Alžírsku za vlády prezidenta Francois Hollanda je považována za progresivnější než ta za vlády Nicolase Sarkozyho, a tato dohoda je toho jasným důkazem. V roce 2015 byly francouzsko-alžírské vztahy popsány jako vztahy na úrovni intimity a které zahrnovaly i spolupráci v boji proti terorismu. Když existuje společný nepřítel, tak se vztahy jednoznačně utužují.

3.7. Alžírsko a Francie dnes

Současným vztahům napomohla návštěva francouzského prezidenta Macrona v roce 2017 v Alžírsku. Během této návštěvy byl vyjádřen směr, kterým se chce Francie ubírat, aby se její vztahy s Alžírskem prohloubily. Francie chtěla společně nazírat na otázku historie, toužila po otevřenější alžírské ekonomice a také po vztahu, který bude co nejvíce odpovídat požadavkům mladých alžírských občanů, tzn. soustředit se na otázku vzdělání.⁷⁸ S tímto

⁷⁴ ŠTANGL Jan, *Francouzská dekolonizace a její vliv na francouzsko-alžírské vztahy*, Brno, 2010, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Bakalářská práce.

⁷⁵ *Déclaration d'Alger sur l'amitié et la coopération entre la France et l'Algérie*, 2012, Francois Hollande a Abdelaziz Bouteflika, [online] [cit. 1.4.2020], dostupné z: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/declaration2012-signee_cle0e89c7.pdf

⁷⁶ *Ibid*

⁷⁷ CIHN je Comité intergouvernemental de haut niveau.

⁷⁸ *Relations bilatérales*, Ministerstvo Evropy a zahraničních věcí, 2020, [online] [cit. 10.4.2020], dostupné z: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/algerie/relations-bilaterales/>

tématem byla spojena i 4. schůze CIHN konaná také v roce 2017, kde bylo podepsáno až 11 dohod v několika oblastech spolupráce, jako zdravotnictví nebo vzdělání.

V prosinci roku 2019 došlo ve vládních strukturách Alžírsko k velkým změnám. Po několikaměsíčních protestech proti kandidatuře Abdelazize Boutefliky do pátého mandátu, se tehdejší prezident rozhodl odstoupit z voleb. Alžířané už nechtěli dál autoritativní vládu bývalého ministra zahraničí, který se už téměř neobjevoval na veřejnosti kvůli svému zhoršenému zdravotnímu stavu, způsobeným mrtvicí v roce 2013.

Alžírsko tedy bylo svědkem výhry Abdelmajida Tebbouna. Rozhodl se, že jeho zahraniční politika bude aktivní a dynamická a zaměří se na udržení a rozvoj Alžírsko, které bude regionální mocností.⁷⁹ Jeho zahraniční politika bude odpovídat především národním zájmům, mezi něž patří dva nejdůležitější aspekty. Prvním je rozvoj země a budování nové prosperující republiky. V tomto ohledu je tím pádem důležitá mobilizace zahraničních partnerství, a tedy i udržování a vylepšování vztahů s Francií. Spolupráce s Francií ale není hlavní prioritou, alžírská vláda se rozhodla více soustředit na své sousedy, na Afriku jako celek. Považují Afriku, a především oblast Magrebu, za své strategické partnery a jediné tak mohou udržovat statut mocnosti v regionu.

Druhým národním zájmem je bezpečnost národa. Pod bezpečností je důležité chápat i národní suverenitu. Alžírsko si nechce nechat dále zasahovat do svých národních záležitostí. Spolupráce s Francií je tedy sice cílem zahraniční politiky nového prezidenta, ale opět je vláda opatrná, co se týče nárůstu a posilování francouzského vlivu ve své zemi. Z pohledu Francie a současného prezidenta Emmanuela Macrona je přesto na místě otevřený dialog s novým alžírským prezidentem. Francouzský prezident je tedy Alžírsku otevřen a dal jednoznačně najevo, že Francie stojí při něm.⁸⁰

Základním kamenem současné spolupráce jsou nadále pravidelné schůzky rady CIHN založené v roce 2012 Deklarací o přátelství a spolupráci. Hospodářská dynamika vztahů je zprostředkována především *Výborem francouzsko-alžírské ekonomiky*⁸¹, který pravidelně sdružuje ministry zahraničních věcí a ministry obchodu. Od roku 1999, kdy se díky převzetí moci v Alžírsku prezidentem Bouteflikou vztahy mnohonásobně zlepšily, rychle rostla

⁷⁹ ALGÉRIE PRESS SERVICE, *L'Algérie adoptera une politique étrangère dynamique et proactive*, 2020, [online] [cit. 10.4.2020], dostupné z : <http://www.aps.dz/algerie/101415-plan-d-action-du-gouvernement-l-algerie-adoptera-une-politique-etrangere-dynamique-et-proactive>

⁸⁰ LE MONDE, *Emmanuel Macron prend note de l'élection d'Abdelmajid Tebboune*, 2019, deník Le Monde, [online] [cit. 12.4.2020], dostupné z : https://www.lemonde.fr/afrique/article/2019/12/13/algerie-emmanuel-macron-prend-note-de-l-election-d-abdelmajid-tebboune_6022797_3212.html

⁸¹ COMEFA, Comité économique franco-algérien.

ekonomická a obchodní spolupráce. Alžírsko se stalo nejdůležitějším obchodním partnerem Francie v Africe a třetím nejvýznamnějším místem odbytu francouzských produktů mimo země OECD, hned po Číně a Rusku.⁸² Francie zůstává druhým nejdůležitějším partnerem Alžírsku hned za Čínou, s podílem na trhu 8,7 %. Francouzské firmy jsou také předním zahraničním zaměstnavatelem v Alžírsku.

⁸² *Relations bilatérales*, Ministerstvo Evropy a zahraničních věcí, 2020, [online] [cit. 10.4.2020], dostupné z: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/algerie/relations-bilaterales/>

4. Neokolonialismus a Francie

Francie po konci druhé světové války a po konci studené války už nebyla světovou mocností, kterou bývala. Získáním nezávislosti Alžírsko se definitivně rozpadlo obrovské francouzské koloniální impérium. Před tím to byla rozsáhlá říše, která obsahovala nejen oblast Magrebu, ale i celou řadu zemí subsaharské Afriky, jako Pobřeží Slonoviny, Senegal, Mauritánii, Mali, Guineu, Burkinu Faso, Kamerun, Gabon, Kongo, Čad, Niger a další. Ztráta takového množství kolonií znamenala ztrátu téměř poloviny Afriky, a způsobila, že Francie přišla o svůj vliv ve velké části světa. A jak řekl bývalý francouzský prezident Francois Mitterand, bez Afriky nebude mít Francie žádnou stopu v historii 21. století.

4.1. Ekonomický vliv

Ve velké části bývalých kolonií se Francii podařilo udržet určitý vliv, který je v dnešním světě stěžejní. Francie totiž vytvořila v subsaharské Africe monetární unii. Cílem byla finanční pomoc, proto byl vytvořen Západoafrický a Středoafický Frank. Bohatství těchto států tedy řídí a kontroluje francouzská finanční správa. Tyto dva franky byly pevně navázané na francouzský frank a teď jsou navázané na euro. Na toto uskupení států se stejnou měnou, která je vázaná na měnu bývalého koloniálního impéria, se dá pohlížet jako na realizaci praktik *neokolonialismu*.

Tato monetární unie se nazývá CFA monetární unie, kde CFA značí *Colonies francaises d'Afrique*.⁸³ Součástí této unie je 14 států, z nichž dva bývalými koloniemi Francie nejsou. Tato monetární unie byla specifická svým fixním směnným kurzem. Tato skutečnost umožňovala Francii v Africe investovat a řídit si kurz podle své potřeby. Výhodu to přinášelo především francouzským nadnárodním firmám, pro něž tak byly bohaté přírodní zdroje Afriky levnější, neboť CFA nemohla devalvovat svoji měnu nebo jinak upravovat tento fixní kurz.

Z tohoto důvodu se v minulém roce země rozhodly k nezávislosti a opuštění této unie, která se zdála zpočátku velmi výhodná. Je ovšem těžké udržovat si hospodářský růst, když někdo jiný kontroluje peněžní nabídku, finanční regulace, činnosti bankovních institucí a rozpočtovou a ekonomickou politiku. Zde Francie zase po 60 letech ztrácí sféru vlivu ve světě, a proto se pokouší svou světovou moc získat jiným způsobem, o čemž budu pojednávat níže.

⁸³ GALY Michel., HADJIMICHAEL Michael., *The CFA Franc Zone and the EMU*, [e-kniha] IMF Working papers, 1997, 97/156, [cit. 1.4.2020] ISBN 9781452729015, dostupný z: <https://books.google.cz/books?id=cNsI-05GUOC&dq=cfa+franc&hl=cs&lr=>

Alžírsko si ale svoji měnu, alžírský dinár, udrželo. Jejich cesta k nezávislosti tedy měla lepší podmínky. Díky tomu nebyli na Francii monetárně závislí a Francie nemohla přímo rozhodovat o jejich monetární politice. Je ovšem možné, že v případě vstupu do monetární unie by se Alžírsko mohlo vyvarovat ekonomickým problémům, kterým muselo čelit, a tím pádem se vyhnout radikálním stranám a teroru 90. let.

Ekonomický vliv Francie v Africe ale ohrožuje investiční síla z USA, a především z Číny. Čína využívá svého kapitálu k investicím, výstavbě továren, železnic, přístavů atd. Čína může tímto způsobem prosazovat své zájmy a posilovat své postavení jako světová mocnost. Z důvodu přílivu kapitálu z jiných světových kontinentů, francouzský podíl na trhu klesl na historicky nízké hodnoty.

4.2. Francie jako světová mocnost

Neokoloniální politika Francie započala již za vlády generála Charles de Gaulla.⁸⁴ Jeho cílem byla silná Francie, která bude opět světovou mocností a významným aktérem mezinárodní politiky. Jednou z jeho zásad bylo, že mír nemůže být udržen věčně⁸⁵, a proto připravoval Francii na další možné konflikty. I z toho důvodu byly základny na Sahaře v Alžírsku důležitým strategickým zájmem Francie.

Tento druh zahraniční politiky ale Francie vede dodnes. Zde se dostáváme k výše zmíněné *soft power*. Prezident Emmanuel Macron má za cíl prohlubovat sílu svého rodného jazyka, který je díky jeho předchůdcům hlavním jazykem afrického kontinentu. A právě francouzština je tou hybnou mocí, která může z Francie opět udělat světovou velmoc.

Z pohledu francouzského neokoloniálního panství, tedy nejen Alžírsko a Magrebu, ale i subsaharské Afriky, je francouzština branou do světa pro každého. Stačí pouze chtít spolupracovat nebo obchodovat se sousedícím státem a řešením je vždy francouzština. Této skutečnosti si je Francie vědoma a chce ji využít na sto procent. Z tohoto důvodu je podporováno školství, základní a střední školy, a francouzština je v afrických zemích prezentována jako cestu k blahobytu. Cesta kulturní sféry vlivu musela nahradit tu finanční, kvůli špatným ohlasům na CFA zónu franku. Z tohoto důvodu byla také vytvořena Mezinárodní organizace Frankofonie, založena v 70. letech minulého století, která zahrnuje již 88 států. Cílem organizace není pouze propagace francouzštiny, ale i prosazování míru, lidských práv a

⁸⁴ ORT, Alexandr. Jak se dostat k moci. Praha: Mladá fronta, 1990, ISBN 80-204-0129-6

⁸⁵ COINTET Jean-Paul, *De Gaulle, portrait d'un soldat en politique*, Perrin, 2020, ISBN 978-2262076436

demokracie.⁸⁶ Alžírsko ovšem členem této organizace není, je zde vidět opět ta obezřetnost vůči Francii. Neustálý strach z opakování historie a navrácení francouzského vlivu.

Kulturní spolupráce je ale s Alžírskem nadále aktivní a to již od podepsání Éviánských dohod. Tehdy v roce 1962 byla dohodnuta kooperace ve školství a ta funguje plně dodnes. V Alžírsku je několik francouzských škol, a naopak přístup Alžířanů ke studiu ve Francii je více než přívětivý. Studium je pro Alžířany zadarmo, stejně jako pro Francouze, a přijímací řízení není překážkou. A je jasné, že tato spolupráce by nemohla fungovat ani přes obrovskou vůli obou stran, nebýt *francouzštiny*, která je již vryta do kulturní minulosti, současnosti a budoucnosti nejen Alžírsko, ale všech bývalých kolonií francouzského impéria.

⁸⁶ Organisation internationale de la Francophonie, [online] [cit. 2.4.2020], dostupné z: <https://www.francophonie.org/la-francophonie-en-bref-754>

5. Závěr

Francie byla v 19. století světovou velmocí a v novém období neokolonialismu ve 21. století se snaží dosáhnout předních příček globálních mocností. Vytvoření CFA zóny franku byl dobrý začátek podmanění si velké části Afriky, ale tento záměr nejspíš nedopadne tak, jak Francie předpokládala. A tak museli francouzští představitelé přijít s jiným nápadem, využití francouzštiny jako soft power a touto cestou ze sebe vytvořit hlavního partnera všech afrických zemí. Vzhledem k tomu, že obyvatelstvo Afriky neustále roste, stává se Afrika velmi strategickou oblastí. Má tedy Francie možnost zanechat stopu v dějinách 21. století bez Afriky, nebo je její moc a vliv na mezinárodní politiku podmíněn existencí vlivu v Africe?

Tento vliv je zaměřen přeci jen více na země subsaharské Afriky, a ne námi zkoumaného Alžírsku. Je tedy neokoloniální politika Francie vůči Alžírsku na ústupu?

Francie obsadila Alžírsko jako svou kolonii v roce 1830, od tohoto data se píše historie jejich komplikovaných a nelehkých vzájemných vztahů, poznamenaných násilím, válkami, ale i prospěšnou spoluprací a provázaností, která svým způsobem trvá do dnešních dnů a není srovnatelná se vztahem s žádnou jinou z bývalých francouzských kolonií.

Od počátku kolonizace byl vztah k Francii spojen s velkým a neutuchajícím odporem alžírského obyvatelstva, který trval až do 70. let 20. stol. Zástupci Francie, kteří měli v Alžírsku na starosti správu země, byli často nelítostní k místnímu obyvatelstvu. Jedním z hlavních důvodů tohoto přístupu bylo získání orné půdy, která byla to nejcennější, čím Alžírsko disponovalo, neboť jejich zemědělský potenciál bylo to hlavní, co Francouzi potřebovali mít pod kontrolou.

Pokračovala tak dlouhá éra alžírských dějin pod nadvládou francouzského impéria. Důsledky kolonialismu byly v Alžírsku markantní. Francie přinesla do země nový systém státní správy, provedla vyvlastnění pozemků, které mělo fatální následky pro ekonomiku země i po získání nezávislosti. Tato krize umožnila vznik radikálních islamistických skupin, se kterými se Alžírsko muselo na konci 20. století vyrovnat. A třetím faktorem byl příliv osadníků z Evropy. Dalším významným důsledkem, který se podepsal negativně na domácím obyvatelstvu, byl nedostatečný přístup ke vzdělání. Toto omezení mělo velký vliv na dění v zemi po získání nezávislosti. Dodnes je spolupráce v souvislosti se vzděláním jednou z nejdůležitějších v programu zahraniční politiky Francie s Alžírskem.

Období po první světové válce znamenalo počátek ohrožení světového postavení Francie a moci v jejích koloniích. A brzy následoval další globální konflikt, druhá světová válka, která opět otřásla imperiálním postavením Francie. Vichystická kolaborantská vláda

neměla vůbec pod kontrolou situaci v Alžírsku a celém přidruženém Magrebu, ani situaci na druhé straně světa, v rozmanité Indočíně.

V roce 1954 začala alžírská válka za nezávislost, která trvala až do roku 1962. Důvodem války byla jednoznačně touha po autonomii a rovnoprávnosti alžírských muslimů, špatná ekonomická situace a nemalou roli zde ovšem jako inspirace sehrálo vítězství komunistické guerillové armády Viet Minh v Dien Bien Phu. Armáda vedená ideologií Ho Či Mina měla na své straně několik výhod ve srovnání s Alžířany, přesto jejich vítězství bylo velkým vzorem.

Francie se v roce 1958 rozhodla učinit nový krok, protože bylo zřejmé, že vítězství nad guerillovou armádou není reálné, do řešení celé záležitosti byl zapojen generál Charles de Gaulla, hrdina druhé světové války, který se nikdy nevzdával.

Nakonec se obě strany byly schopné dohodnout. Kompromisní jednání byla završena 18. března 1962, kdy byly podepsány tzv. Évianské dohody. Dohody nebyly tedy uzavřeným mírem, ale sloužily jako základní kámen pro budoucí spolupráci mezi zeměmi, která trvá až dodnes. Tato skutečnost napomohla udržení silných vzájemných vztahů, ale také závislosti Alžíru na Paříži. Zde je na místě otázka, zda těmito dohodami Alžírsko získalo nezávislost, po které prahlo.

Součástí Évianských dohod byla důležitá dohoda o spolupráci. Francie chtěla udržet svůj vliv v Alžírsku, měla tam zájmy již od dob, kdy jej kolonizovala. Jako v mnoha případech i zde šlo o nerostné bohatství, ropu a zemní plyn. Po dekolonizaci se tedy Francie vydala cestou neokolonialismu. Pro Francii bylo nutné si tam udržet svůj vliv, aby mohla ovlivňovat cenu ropy vyváženou do Francie. Následovalo ale znárodnění těžby nerostných surovin v Alžírsku a vztahy mezi státy silně ochladly.

S nástupem prezidenta Mitteranda ve Francii se změnil postoj Francie k minulosti a tento krok byl pro sblížení a smíření zemí velice důležitý. Nový prezident Alžírska, Chadli Bendjedid, také významně pracoval na společných vztazích s Francií. Spolupráce mezi Alžírskem a Francií spočívala především v podpoře, kterou Francie Alžírsku poskytovala, jelikož špatná ekonomická situace a vliv z okolních zemí Severní Afriky měly za následek vznik radikálních islamistických skupin. Aby se z Alžírska nestal teokratický, islámský stát, jako například Írán, musela Francie lehce zakročit.

Abdelaziz Bouteflika nastolil velice silný autoritativní prezidentský režim s velice omezenými demokratickými principy. Zahraniční politika vůči Francii ale nezaznamenala úpadek, protože alžírský prezident spolupráci vůbec nevylučoval. Bylo mu zřejmě jasné, že bude Francii potřebovat, aby jeho stát nadále prosperoval a mohl vzkvétat. Přesto alžírská vláda chápala některé kroky francouzské podpory jako paternalismus a některé naopak jako embargo.

Zde lze opět pozorovat mentalitu kolonialismu, která Francouze neopustila. Nešlo tedy o rovnocenné diplomatické vztahy jako například se státy v Evropě. Spolupráce Alžírsko a Francie byla povýšena na novou úroveň v roce 2012, kdy Abdelaziz Bouteflika a Francois Hollande podepsali Alžírskou Deklaraci o přátelství a spolupráci. Prohlubovala již aktivní spolupráci, ke které mezi zeměmi docházelo. Současná zahraniční politika Francie je pod vedením prezidenta Macrona nastavena tak, aby se nadále vztahy s Alžírskem prohlubovaly.

Cílem této práce bylo potvrdit či vyloučit platnost hypotézy, zda společná koloniální historie těchto dvou zemí ovlivnila současné vztahy a jednání Francie a Alžírsko. V této práci jsem došla k závěru, že rozhodně současné vztahy jejich historie ovlivnila a stále ovlivňuje významnou měrou. Zkoumáním nové zahraniční politiky alžírského prezidenta Abdelmadjida Tebbouna jsem zjistila, že se Alžírsko nyní soustředí především na svoji národní bezpečnost a prosperitu. Hluboká obchodní spolupráce vždycky byla a bude součástí bilaterálních francouzsko-alžírských vztahů, ale je vidět jistý přesun alžírských priorit a zájmů směrem k africkým zemím, a to především k alžírským sousedům.

Přestože 20 let vlády Abdelaziz Boutefliky byla léta, kdy se vztahy s Francií prohlubovaly a vylepšovaly, orientace zahraniční politiky se nyní v Alžírsku obrátila a nebude zaměřena výlučně na Francii. Současný alžírský prezident nechce dovolit jiným státům, aby se vměšovaly do národních záležitostí. Důvodem je alžírská opatrnost, obavy z vytvoření velkého francouzského vlivu v Alžírsku, který již jednou, po dobu 130 let, alžírský lid zažil. Zde je tedy viditelný obrovský vliv historických souvislostí na dnešní vzájemné vztahy. Zkušenost z minulosti sice byla považována za téměř zažehnanou v minulých 20 letech, ale opět se vrací, přestože bylo přepokládáno, že nová generace ve vládních strukturách, která francouzskou koloniální správu nezažila, bude chtít zahraniční politiku vést jinak. Tato nová generace se však do popředí alžírské vlády ještě nedostavila.

Francouzský přístup se od doby dekolonizace v roce 1962, nezměnil. Celých 60 let se snažila a snaží vztahy zlepšovat či normalizovat. Kamenem úrazu byla ovšem po dlouhá léta nemožnost či neochota uznat kruté období kolonizace a nadřazené chování v době francouzské koloniální správy. To nebylo sice plně přiznáno francouzskými představiteli dodnes, ale postoj byl rozhodně změněn a někteří prezidenti uznali nespravedlivé jednání svých předchůdců.

Vzájemný vztah těchto dvou zemí je poměrně výjimečný, podíváme-li se na historii vztahů jiných kolonizátorů a jejich kolonií. Obě země jsou v podstatě od roku 1830 vzájemně pevně provázány, Francie celou dobu výrazně ovlivňovala a ovlivňuje život a ekonomickou situaci v Alžírsku. Francie je stále tou silnější mocností, a nikdy se úplně od Alžírsko neodstříhla, stejně jako Alžírsko od ní. Dá se předpokládat, že vzájemné francouzsko-alžírské

vztahy se budou i nadále ubírat podobnou cestou a vždy zde zůstane silný vliv společné minulosti.

Tato práce nemohla odpovědět na všechna úskalí koloniální i nekoloniální politiky Francie v Alžírsku. Francie měla a má s Alžírskem velice specifický vztah, podnětem k dalším rešerším v této oblasti se nabízí srovnání vztahů s jinými bývalými koloniemi, které Francie ovládala, například s Marokem. Zajímavým tématem by jistě mohlo být také srovnání koloniální a nekoloniální politiky Francie a Velké Británie, jejichž proces dekolonizace se velmi lišil.

Seznam zdrojů

Primární zdroje

Chadli – Mitterand [video], Antenne 2, Vysílání z návštěvy Chadli Bendjedida v Paříži 17. prosince 1982, [online] [viděno 10.4.2020], dostupné z:

<https://www.ina.fr/video/CAB8202157001>

Atlantická charta, [online] [cit. 27.3.2020], dostupné z:

<https://avalon.law.yale.edu/wwii/atlantic.asp>

Déclaration d'Alger sur l'amitié et la coopération entre la France et l'Algérie, 2012, Francois Hollande a Abdelaziz Bouteflika, [online] [cit. 1.4.2020], dostupné z:

https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/declaration2012-signee_cle0e89c7.pdf

Évianské dohody, [online] [cit. 23.3.2020], Dostupné z:

http://www.axl.cefan.ulaval.ca/afrique/algerie-accords_d'Evian.htm

MITTERAND Francois, *Discours devant l'Assemblée populaire nationale algérienne, Alger, mardi 1er décembre 1981*, La politique extérieure de la France, textes et documents novembre-décembre 1981, Paříž, dokumenty Francouzské vlády, [online] [cit. 3.4.2020], dostupné z: <https://www.elysee.fr/francois-mitterrand/1981/12/01/discours-de-m-francois-mitterrand-president-de-la-republique-devant-lassemblee-populaire-nationale-algerienne-alger-mardi-1er-decembre-1981>

Organisation internationale de la Francophonie, [online] [cit. 2.4.2020], dostupné z:

<https://www.francophonie.org/la-francophonie-en-bref-754>

Relations bilatérales, Ministerstvo Evropy a zahraničních věcí, 2020, [online] [cit. 10.4.2020], dostupné z: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/algerie/relations-bilaterales/>

Sekundární zdroje

ARIHIR Mustapha., *Les relations extérieures franco-algériennes à l'épreuve de la reconnaissance des torts infligés, de 1962 à nos jours : étude du rôle de la reconnaissance dans*

le processus de la coopération et de la réconciliation, Université de Bordeaux, 2014, [online] [cit. 4.4.2020], dostupný z: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01467753/document>

ALGÉRIE PRESS SERVICE, *L'Algérie adoptera une politique étrangère dynamique et proactive*, 2020, [online] [cit. 10.4.2020], dostupné z: <http://www.aps.dz/algerie/101415-plan-d-action-du-gouvernement-l-algerie-adoptera-une-politique-etrangere-dynamique-et-proactive>

BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0

COINTET Jean-Paul, *De Gaulle, portrait d'un soldat en politique*, Perrin, 2020. ISBN 978-2262076436

EVANS, Martin. *Algeria: anger of the dispossessed* [online]. New Haven: Yale University Press, 2007 [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780300108811. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3420962>

EVANS, Martin. *Algeria: France's undeclared war* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2012. [cit. 2020-01-13]. ISBN 9780192803504. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=829443>

FERRO, Marc. *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2009, překlad Doubavka Olšáková. ISBN 978-80-7106-403-9

FERRO, Marc, *Dějiny kolonizací: od dobývání po nezávislost 13.-20.století*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2007, překlad Anna Hánová. ISBN 978-80-7106-021-5

FIGURA, Ivan, *Co je neokolonialismus*, Praha, Nakladatelství politické literatury, 1965

GALY Michel., HADJIMICHAEL Michael., *The CFA Franc Zone and the EMU*, [e-kniha] IMF Working papers, 1997, 97/156, [cit. 1.4.2020]. ISBN 9781452729015. Dostupný z: <https://books.google.cz/books?id=cNsI-05GUOcC&dq=cfa+franc&hl=cs&lr=>

KRATOCHVÍL Petr, DRULÁK Petr a kol., *Encyklopedie mezinárodních vztahů*, Praha, Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-469-4

LE MONDE, *Emmanuel Macron prend note de l'élection d'Abdelmadjid Tebboune*, 2019, deník Le Monde, [online] [cit. 12.4.2020], dostupné z: https://www.lemonde.fr/afrique/article/2019/12/13/algerie-emmanuel-macron-prend-note-de-l-election-d-abdelmadjid-tebboune_6022797_3212.html

LE SUEUR, James D., *Algeria since 1989: Between terror and democracy*. Zed Book Ltd. 2013. ISBN 9781848136106

MCDUGALL, James. *A history of Algeria*. Cambridge University Press, 2017. ISBN 9780521851640

NEJEDLÝ Jan, *Koloniální říše Francie, její rozpad a důsledky pro mezinárodní vztahy*, Praha, 2019, Diplomová práce, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická, dostupné z: <https://insis.vse.cz/auth/lide/clovek.pl?id=373;zalozka=13;studium=176030;zp=62843>

ORT, Alexandr. *Jak se dostat k moci*. Praha: Mladá fronta, 1990. ISBN 80-204-0129-6

ŠTANGL Jan, *Francouzská dekolonizace a její vliv na francouzsko-alžírské vztahy*, Brno, 2010, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Bakalářská práce.

ŠUBRTOVÁ, Marcela. *Francie a britská pozice v Egyptě, 1882-1904*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin.

WHITNEY Craig R., *Mitterand's call for Europe talks on Algeria stirs Paris split*, 1995, The New York Times, [online] [cit. 2.4.2020], dostupné z: <https://www.nytimes.com/1995/02/07/world/mitterand-s-call-for-europe-talks-on-algeria-stirs-paris-split.html>